

פרשת תצוה

תרפ"ט

(כל הזכויות שמורות לסוכנות הציונית, ספריית אלינור)

- א. משה כהן גדול
- ב. "בכח" "בפועל"
- ג. לבושים ובגדי כהונה
- ד. חלוק לבן של משה

"ואתה תצוה", ציווי זה בא בלי פירוט שם המצווה ואף בכל הפרשה כולה לא נזכר שמו של משה רבנו. כך כתב בעל הטורים: "לא הזכיר משה בזה הסדר מה שאין כן בכל החומש: שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הזכיר בה. הטעם משום שאמר: מחני נא מספרך אשר כתבת, וקללת חכם אפילו על תנאי באה ונתקיים בזה¹. אמנם יש להבין מדוע נקבע עניין זה דווקא בפרשה שיש בה ציווי על בגדי הכהונה². על משה אמרו בגמרא³ "משה רבנו כהן גדול וחולק בקודשי שמים", אמנם מיוחד הוא עניינה הפנימי של מדרגת כהונה זו. בצמד "בכוח" ו"בפועל" הרי האבחנה הראשונית רואה את בחינת ה"בפועל" מעולה על זו של בחינת ה"בכוח". אמנם לעומקו של דבר יש ב"בכוח" צד המתעלה על ה"בפועל"⁴. עצם היציאה לפועל מזקיקה את גדרי הזמן והמקום, המצמצמים, תוך כדי תהליך הביצוע, את הרעיון. לעומת זאת היסוד הכוחני עומד עדיין בעצמתו מבלי שנכבל ע"י תנאי ההתהוות. אמנם הנתונים תחת ממשלת הזמן ואין להם אלא מה שעניניהם, עיני בשר, רואות, הם מעריכים יותר את מה שיצא אל הפועל.

שניות זו יכולה להתנסח גם במושגי שורש והתענפות, וביחס לענייננו אפשר לומר שמשה הוא שורש הקדושה לעומת גילויים אחרים שאינם אלא הסתעפות והתפשטות מכוחו של המקור⁵. המגבלות והצמצומים לא יחולו על המקור, ולכן שורש קדושת הכהונה, שיסודו אצל משה רבנו, אינו כבול לחוקי הכהונה. אצל משה נתגלתה עבודת

¹ ראה ב"בעל הטורים" מהדורת רייניץ בהערות, וע"ע תו"ש שמות כז אות עא.

² ע"ע בדברי הרא"ש ב"הדרת-זקנים" (תו"ש שם) שלכן נמחה שמו מסדר תצוה שבא לפני פרשת תשא, ושם הסברים נוספים למה דווקא בפ' תצוה; והשווה "פרי-צדיק" ס' ב; "בית יעקב" י, יד, ובס' פרשיות עמ' רב-רה; וב"קדושת לוי" בפרשתנו: פ' תצוה עיקר על עשיית בגדי כהונה נאמרה והיה משה בטל במציאות כדי להשיג עשיית בגדי כהונה, וכשאדם בטל במציאות, אינו נקרא שמו עליו; וראה עוד בשפת אמת תצוה תרנ"א.

³ זבחים, קא, ע"ב.

⁴ השווה "אורות האמונה" (תשמ"ה) עמ' 113, להלן פ' ויקרא תרפ"ט.

⁵ השווה: תיקוני זוהר ת, סט. על התפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא; וראה עוד "תניא" מב; "אש-דת" ח"ד עמ' רמב; לעיל פ' תרומה תרצ"א על האבות כשורש.

הכהונה מבחינת ה"בכוח", ולכן לא חלו עליה חוקי ה"בפועל"⁶. לכן, למרות ההלכה שכוהן מחוסר בגדים עבודתו פסולה⁷, הרי משה רבנו שימש בשמונת ימי המילואים בחלוק לבן⁸, שאינו בכלל בגדי כהונה, ואעפ"כ לא נפסלה עבודתו. כיוצא בדבר אמרו⁹: "כהנים משולחן גבוה קא זכו". ביטוי זה, שולחן גבוה, משמעו שישנה כאן ירידה מסויימת, שלגביה בא הכינוי גבוה. אכן, מבחינת מעמד הכהנים, הרי בשר הקודשים יורד במעלתו, גם אם זו ירידה צורך עלייה. לעומתם, הרי לבחינת משה, שהוא שורש קדושת הכהונה, לא יתייחס מושג הירידה, והרי הוא אוכל מקודשי שמים¹⁰ בלי זכייה מגבוה. לכן הוא גם אינו זקוק לאמצעים בצורת לבושים, בצורת בגדי כהונה, כפי שנזקקים להם הכהנים, שהם רק ממשיכים מן השורש את קדושת הכהונה.

עצם עניינם של הלבושים מתייחס למעשה גן עדן. לפני החטא לא היה פגם בעירום, ורק לאחר מכן, "וידעו כי עירומים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות"¹¹. חטא עץ הדעת גרם לבושה של העירום והתעורר הצורך בלבוש¹². ואכן בדברי חז"ל מצינו את עניין הכפרה המיוחסת לבגדי הכהונה¹³. ברם, מי שהחטא, בזיקתו לחטא הקדמון, אינו מתייחס אליו, אינו זקוק לבגדי כפרה. לכן שימש משה בימי המילואים בבגד לבן שאין לו אמרא, שאין לו שפה, ולכן הוא דבר אחד עם הגוף, שאין בבגד תוספות של כפרה לצורך שלמותה של עבודת הכהונה¹⁴.

מעלה זו של עבודה בחלוק לבן שאין לו אמרא מתבלטת ביתר שאת לאחר חטא העגל. למעשה העגל יש יחס לחטא עץ הדעת¹⁵, וסבור היה משה שמעתה יזדקקו לבגדים נוספים לכפר על מעשה העגל. כעין שמצינו שאין כוהן גדול נכנס לפני ולפנים בבגדי זהב שלא להזכיר מעשה העגל¹⁶. חשש אפוא משה שמעתה יצטווה אף הוא בבגדים לעבודה שתהא בהם תוספת כפרה; ולכן ביקש: מחני נא מספרך, מפרשה זו, הדנה בבגדי כהונה, שהרי אין לי יחס לשורשי חטא העגל. אכן אין שמו של משה נזכר

⁶ השווה לקוטי שפת אמת ס"פ תצוה, שתולדותיו של משה (מדרגת ה"בפועל" שלו) לא נתכהנו, ראה דברי הימים א כג, יד; זבחים קב, ע"א.

⁷ זבחים יז, ע"ב.

⁸ עבודה זרה, לד, ע"א והשווה "גור אריה" ויקרא ח, כח; לעיל לך-לך תרצ"א.

⁹ חולין קכ, ע"א. ראה להלן פ' מצורע תרפ"ט. ב"שמן רענן" קפח.

¹⁰ "חולק בקדשי שמים", זבחים קא, ע"ב.

¹¹ בראשית ג, ז.

¹² השווה תנחומא בובר תולדות; תו"ש בראשית ג אות קפא-קפב. פירוש רש"ר הירש בראשית ג, כא; שמות כח, מג, וראה להלן פ' תשא תרפ"ט.

¹³ זבחים פח, ע"ב; וראה "נתיבות עולם" נתיב הלשון פרק יא; חידושי אגדות למהר"ל זבחים שם; והשווה: רש"ר הירש פ' תצוה.

¹⁴ ראה לעיל פ' לך-לך תרצ"א הערה 21, והשווה: קדושת לוי פ' תצוה; לקוטים (הוצאת ירושלים תשל"ב) עמ' קב, ד"ה בן ישמח אב.

¹⁵ ראה שמות רבה לב א.

¹⁶ ראש השנה כו, ע"א.

בפרשתנו מכיוון שהוא איננו מצווה על לבישת בגדים בשעת עבודתו, ודיו, ע"פ שורשו העליון, בחלוק לבן.

בשולי השמועה:

מפרשת תצוה נשתמרו טיוטות רשימות של שלוש שנים: תרפ"ט, תר"ץ, תרצ"ב. בשנים תרפ"ט, תרצ"ב, חלה פ' תצוה בשנה מעוברת. ולכן לא השתלב בה עניין פורים. בתר"ץ חל פורים דמוקפין בפ' תצוה, והשיחה נסבה הן על הפרשה והן על המהלך בענייני דיומא. בשלוש השנים היתה נקודת המוצא בשאלה מדוע לא נזכר שמו של משה בפרשה, אלא שבשנת תר"ץ סבב המהלך על שלושת הנושאים: המנורה, בגדי הכהונה, איל-המילואים ואי-איזכורו של משה ביחס אליהם. אמנם בשמועה שלפנינו הדיון הוא רק ביחס לבגדי הכהונה (השווה, גישת בעל "קדושת לוי", ובעל "שפת-אמת", לעיל הערה 2). אם כי גם כאן באו "רווחי-משנה": דרגת ה"בכוח" של כהונת משה, הניב: שולחן גבוה, וחלוקו הלבן של משה.

נראים הדברים שהיו מרכיבים נוספים בשיחה שלא נרשמו, השווה: "בשמן רענן" חלק א, עמ' קעא. כיוצא בדבר, נמצאו בכתב יד הרושם, ראשי-פרקים תמציתיים, שנכתבו תחת הכותרת, פ' תצוה תרצ"ב:

"בפרשה זו נזכר אחרי הקמת המשכן, מעשה המנורה. הכנת השמן למנורה. יערוך אותו אהרן ובניו. עיקר מצוות המנורה נזכר בפ' בהעלותך.

בגמרא דרשו כתית למאור ולא כתית למנחות. אין בהדלקת עבודה, כי אין ציווי על ההדלקה. ברמב"ם, אם אין ציווי אין מצווה. בפ' זו לא נזכר שמו של משה, כי אמר מחני נא מספרך.

נזכר אח"כ עניין בגדים. יש שני מיני בגדים, נלמד מחיטה. משה לא נכלל בחטא ולא היה צריך לבגדים. משה לא פסיק טעמא. ויחל משה את פני ד' אלקיו, הבחינה הנסתרת שלו. כותב ע"מ למחוק. מוחק ע"מ לכתוב. לגלות את האש הלבנה.

במנורה שתהא השלהבת עולה מאליה, א"כ זה היה מעשה שמים, ולא חל על זה שם עבודה".